

29

יצירה מקומית

ל מידה פרטנית כמנוף וכהזדמנות לשיפור הישגי לומדים

ד"ר תמר שק¹

כ-60 אחוז מהם הופכים להיות תלמידים "וירטואליים", תלמידים שאינם מצליחים ללמוד בשיטת הלימוד המסורתית, שזקוקים לשיטות הוראה ייחודיות, שמתמודדים עם קשיים שאין להם מענה במסגרת הכתה הרגילה.

ניקח לדוגמה כיתה של חיילים שלומדת קליעה במסגרת כיתתית בה הם לומדים את הכללים והחוקים. לאחר הלימוד בכתה הם יוצאים למבחן המעשי שהוא קליעה למטרה (מטווח). כמה מהם יצליחו לעבור אותו? המציאות מלמדת שרק כ-30 אחוז יעברו את המבחן. מה הסיבה לכך? יתכן והוראה הפרונטאלית לא מתאימה לכולם והם צריכים אימון מעשי שמותאם ורלוונטי לכישוריהם אישיים. אימון נכון ומותאם חייב להסתמך על איתור וזיהוי תכונות וכישורי הלומדים. עקרון זה הוא אחד מאבני היסוד של לימוד פרטני. בגישה זו המאמנים בוחנים את מקום התלמידים, מאבחנים את הקשיים ואת סדר העדיפויות, ועל סמך מידע תוכנית אימון האישית.

הדרך לשיפור ההישגים מתחילה בזיהוי מקור הקושי הלימודי של הילד ומפה אפשר להמשיך לאמנו לשלב הבא. מרגע שזוהה מקור הכשל, יש לכוון את האימון להישג בתחום ממוקד, שיביא להצלחה של הלומדים. בין אם ההצלחה קטנה או גדולה, הדגש מושם על

כשליש משעות היממה של הילד מוקדשות להוויית בית הספר, אך המציאות מראה שבית הספר נמצא במקום נמוך למדי ברשימת המועדפים של הילדים. מציאות זו מעלה את השאלה איך להפוך את מערכת החינוך, בית הספר והמורים לרלוונטיים ומשמעותיים יותר בחיי הילדים? כיצד ניתן במסגרת בית הספר להכשיר אזרחים עצמאיים הממציא את הפוטנציאל הייחודי הטמון בכל אחד מהם?

תמונת ההישגים הלימודיים של התלמידים בארץ מעידה על כך שכ-60 אחוז מתלמידי ישראל לא מצליחים לקבל זכאות לתעודת בגרות מלאה מסיבות שונות, למשל: כישלון בבחינות, אי הגשה לבחינות ועוד. מהן הסיבות לכך? אם נשאל את עצמנו כמורים עם איזה אחוז מילדי הכיתה אנחנו באמת מנהלים דו שיח משמעותי, נגלה שאחוז זה לא עולה על 30-40 אחוז. אלה הם ילדים בעלי יכולת תקשורת עם המורים, אינטליגנטים יותר, עושים שיעורי בית ומקיימים אורח חיים מסודר. אך מה עם שאר התלמידים?

1 ד"ר תמר שק מדריכה בתחום הפדגוגיה במכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה. עוסקת בליווי מורים באופן פרטני בדגש על בניית דרכי עבודה ואסטרטגיות לעבודה עם ילדים בכיתה הטרוגנית וכן בקבוצות למידה קטנות.

התערבות פרטנית ברמה האישית: סיפורי מקרה

עמי: עמי ילד גדל גוף בכיתה י', שערותיו מתולתלות וגולשות על כתפיו, הוא תלמיד טוב ונוכחותו כלפי חוץ נותנת תחושה שהדימוי העצמי שלו גבוה. עמי בא בדרישות למחנך שלו, ללמוד ברמה גבוהה יותר ממה שמלמדים בכיתה.

הוא חושב שיש לו יכולת להגיע לבגרות איכותית והוא לא מודע לבעיות ההתנהגות שלו. בהפסקות הוא מכה ילדים, ומשליך חפצים כבדים כמו כסאות על חבריו. הערות חוזרות ונשנות על התנהגותו לא הועילו. שיחות אישיות עם המחנך ואיומים בהפסקת הלימודים היו בעלי ערך, אך לטווח זמן קצר. השעיות ועונשים הפכו לשגרה שלא שינתה דבר בהתנהגותם האלימה של הילדים. לדוגמה, באחד השיעורים, בא לידי ביטוי גילוי אלימות קיצוני במיוחד, בתגובה לקללות של אחת התלמידות. עמי הוציא גפרורים מכיסו, הצית גפרור וקירב לשערותיה של הילדה שישבה בכסא לפניו והדליק אותן. כמובן שפרצה מהומה גדולה, ובהחלטה גורפת של הצוותים הרלוונטיים הוחלט להעיף סופית את עמי מבית הספר.

בתהליך לימוד פרטני שהייתי מעורבת בו ביקשתי מהמחנך הזדמנות נוספת לשיחה מסוג אחר עם עמי. השיחה דנה בשאלות אישיות כמו: האם הוא רוצה בכלל ללמוד? האם הוא בכלל רוצה לעשות תעודת בגרות? ועוד שאלות על עובדות מאוד בסיסיות שלפעמים אנחנו לוקחים אותם כמובנות מאליהן. עמי הודה בפני שהמוטיבציה שלו ללמידה אכן אינה גבוהה אבל הוא משוכנע ביכולותיו. הוא גם מבין את חשיבות בחינות הבגרות ובעיקר את חשיבות היחידות במקצועות יסוד. במהלך השיחה התברר לי שעמי ננטש על ידי הוריו בגיל מאוד צעיר והועבר לטיפול אצל קרובי

שינוי הדימוי של "נכשל" לדימוי של "מצליח" שאותו יש להעצים. תפקידו של המורה הוא לייצר מערך צפוי (מתוכנן) של הצלחות.

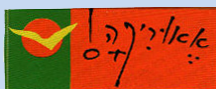
מערך הכיתות כיום מקשה עלינו לזהות את מקורות הכשל של תלמידים ספציפיים ולתת יחס אישי לכל התלמידים.

זיהוי מקור הכשל והטרנספורמציה מתדמית של כשלון / נכשל לדימוי של מצליח מאפשרת בניית אמון וקשר בין אישי. זוהי אבן יסוד בלמידה פרטנית. התפיסה שלכל תלמיד אישיות שונה ונבדלת, שלכל אחד סגנון תרבות אמונות וידע קודם, שלא תמיד באים לביטוי בבית הספר. מורים המודעים להבדלים אלה, אשר יתייחסו אל תלמידי הכיתה כישויות ייחודיות ולא כישות מלאכותית אחת, יהפכו ממורים מקצועיים למחנכים משמעותיים בחיי הילדים המסייעים להם להתמודד עם קשיים ומזמנים להם הצלחות בהתאם ליכולותיהם וכישוריהם.

בכתבה זו אציג מודל של התערבות פרטנית שהייתי שותפה באופן מעשי במספר רמות: ברמה האישית (סיפורי מקרה אישיים), ברמה הקבוצתית (תכתובת עם מחנכת הכיתה)) וברמה הכיתתית (מיפוי הישגים כיתתי). אסיים את הכתבה

במלים אחדות על הדרכים ליישום הגישה הפרטנית במסגרת הכשרת מורים. הכתבה כוללת דוגמאות אותנטיות מתוך תהליך של התערבות פרטנית שיושם בחטיבה העליונה בשנת הלימודים תשס"ט. למרות שהדוגמאות מתייחסות

לתלמידים בכיתות י' ויא' ולא לתלמידים בבית הספר היסודי, התובנות שגובשו בעקבות ההתנסות ניתנות ליישום בכל שכבת גיל ובכל מקצועות הלימוד, כולל לימודי המדע והטכנולוגיה.

משפחתו. המצב המשפחתי מסביר כנראה את הביטחון העצמי המופגן שלו בבית הספר המבטא מעטפת חיצונית בלבד.

הפער בין הדימוי העצמי שלו לבין ההתנהגויות של עמי מציב בעיה לגבי התגובה הראויה של בית הספר. קושי נוסף נובע מהצורך של בית הספר להגיב לאלימות באופן חינוכי. במקרה של עמי, כל תגובה בית ספרית מקובלת כגון ענישה, הרחקה, שיחות עם רכז שכבה וכדומה לא הועילה. בעקבות השיחה האישית עם עמי וגיבוש התובנות לגבי מצבו המשפחתי והפסיכולוגי, נקט בית הספר בגישה אחרת. נבנתה עבורו תוכנית התנהגות אישית שהגדירה עבורו מראש את תגובת בית הספר לכל התנהגות אלימה שלו.

עמי לא היה יכול לשפר את תחושותיו והישגיו ללא הושטת היד של המבוגרים, ללא הובלה והכוונה לדרך המתאימה לו. הפער בין יכולותיו הקוגניטיביות לבין עולמו הרגשי ובעיותיו הפסיכולוגיות והמשפחתיות הוביל אותו למקומות אפלים וכמעט מנעו ממנו את מימוש יכולותיו לתעודת בגרות איכותית שאותה הוא רצה מאוד.

ההתייחסות ההוליסטית כלפיו הובילה לגיבוש גישה פרטנית המתחשבת בחסרונותיו ובחולשותיו ומסייעת לו להתמודד עם בעיות ההתנהגות שלו ולהגיע לבגרות איכותית.

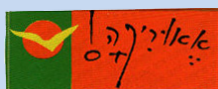
משה: תלמיד כיתה יא', ברוב המקצועות הוא תלמיד טוב ובעל מוטיבציה גבוהה. במיפוי שערכנו הסתבר שבמקצוע האנגלית (4 יחידות) ציוניו נמוכים ביותר. הוא לא מכין שיעורי בית, מרבה להפריע, מאחר לשיעורים ולפעמים גם לא מגיע לשיעורים. לטענת המורה לאנגלית, הישגיו נמוכים מאוד והיא ממליצה להוריד אותו לרמה של 3 יחידות באנגלית. משה מסרב בכל תוקף להצעה הזו.

באחת הישיבות הפדגוגיות בקשתי מהמחנכת לספר לי על הרקע האישי של משה. הסתבר

שאימו חולה ומאושפזת במצב קשה בבית חולים, אביו עובד בקיוסק בעיר עד שעות מאוחרות, אחותו לומדת באוניברסיטה והוא בבית עם אחיו הגדול ממנו. מידע זה לא היה ידוע למורה לאנגלית. גם המחנכת שהכירה את הפרופיל המשפחתי הזה לא ייחסה לכך קשר להתנהגותו הלא תקינה ולהישגיו הנמוכים באנגלית. בנוסף לכך, עמי תלמיד טוב במקצועות אחרים ויש לו מוטיבציה ללמוד 4 יחידות אנגלית, למרות הישגיו הנמוכים.

בשיחות אישיות שקיימתי עמו ניסינו לברר האם הבעיה נעוצה במקצוע אנגלית? האם היא קשורה למורה לאנגלית? לבית הספר, לבית וכו'? אתרנו יחד את הקשיים (אינו מבין מילים, אינו יודע לקרוא משפטים, חסר ידע ומיומנויות להבנת טקסטים) ובנינו אסטרטגיות למידה ללימוד הדרגתי של מילים ומשפטים בעל פה. בנוסף, בנינו סולם להתקדמות בשלבים לאורך חודשי השנה, כאשר משה מציב לעצמו את היעד אליו הוא רוצה להגיע בסוף כל תקופה, ומגדיר מה נדרש ממנו על מנת להגיע ליעד זה. התכנית יצרה אצלו בטחון בכיוון וביכולת שלו להתקדם ולהצליח. ואכן, משה שיפר את התייחסותו למקצוע האנגלית ואף סיים עם ציון של 82 ועם פרס על סרט שהפיק במסגרת בתחום לימודי התקשורת, בו תאר את סיפורו האישי על מחלת אימו.

מיקה: תלמידה במגמת צילום, מוכשרת, אך אינה מאורגנת ושוכחת תמיד להביא ציוד ולבצע את משימותיה הלימודיות. בעקבות שיחה אישית הסתבר שהעומס בו היא שרויה גורם לה לטשטוש של סדרי עדיפויות. כדי לסייע למיקה בנינו יחד לוח שבועי שכלל תוכנית פעולה לכל יום בשבוע המתייחסת לסדר היום ולצרכים שלה, הן בהקשר הלימודי והן בהקשר המשפחתי והחברתי. בצמתי ביניים נעשתה בדיקה לגבי מידת הביצוע של התכנון הלכה למעשה. אין ספק שטבלת התכנון סייעה למיקה בביצוע מטלותיה ותרמה לה לחיזוק הביטחון והדימוי העצמי בבית הספר.

תובנות עיקריות מתהליך ההתערבות הפרטני

- **ראיה הוליסטית ורב ממדית של התלמידים.** התייחסות לתלמידים כמכלול, באמצעות שיחות אישיות, מספקת תמונה רחבה על נתונים לימודיים, משפחתיים, פסיכולוגיים וחברתיים שלהם ומאפשרת זיהוי של הקשיים, איתור הסיבות לקושי וגיבוש דרכי התערבות מתאימות.
- **בניית תוכנית פעולה בשיתוף עם התלמידים.** הגדרת מטרה ברורה, הגדרת יעדי משנה (עם הצלחות קטנות) בדרך למטרה המרכזית על ציר של זמן. המעקב הדינמי אחר ההתקדמות, תוך בדיקה בצמתי ביניים, מגביר את הביטחון העצמי של הילדים ואת המוטיבציה שלהם ללמידה. הבנייה של דרגות קושי בתהליך הלמידה מזמנת חוויות הצלחה משמעותיות.
- **תפיסה רחבה של תפקיד המורה.** יצירת דיאלוג אישי בין המורה לתלמידים בדגש על הקשבה והתייחסות לתפיסותיו ותחושותיו של התלמידים. חשיבות השיחה האישית, שבה מגלים אמפטיה לבעיות של התלמידים ומובילה לזיהוי קשיים ודרכי פתרון מתאימות לצרכיהם.

התערבות פרטנית בקבוצה קטנה: תכתובת ביני למחנכת הכתה

להלן דוגמה של תכתובת שהתנהלה ביני לבין מחנכת הכיתה, ביחס לארבעה תלמידים בכתה יא', במשך מספר חודשים, במטרה לבנות תהליך התערבות פרטני מערכתי.

נובמבר 2008

"תמר שלום רב,

היום, לאחר עבודה מאומצת של טובה ואנשים נוספים, יש מורה אחר למתמטיקה בכיתה יא'4, יעקב, שיתחיל ללמד אותם ביום ראשון.

עדיין ישנם תלמידים שמגיעים לכיתה באופן

קבוע, אך התנהגותם במהלך השיעור או בהפסקות חריגה, צעקנית ולא נעימה. כל תלמיד וה"התנהגות הבעייתית" שלו. אני משוחחת עם כל אחד מהם כמה פעמים ביום, שוחחתי עם הוריהם ביום הורים. ולמרות זאת לא חל עדיין שינוי משמעותי.

הייתי רוצה שתגיעי בקרוב לשיחות אישיות, אתי ועם התלמידים. את שמותיהם אומר לך בטלפון.

בעיקרון, עד חופשת חנוכה את יכולה להגיע בימים א'-ד', בשעות הבוקר".

דצמבר 2008

"תמר הי,

הכיתה עדיין במשבר, למרות כל ההמלצות שלך. על אף החונכות שלי עם דור, התנהגותו עדיין בלתי אחראית ומזלזלת. איתי, מעוז ודור מלבים התנהגות ממש אלימה ומעורבים באירועים חריגים בכתה ומחוצה לה.

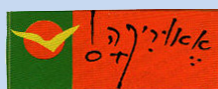
שוחחתי איתם השבוע והם תמיד מכחישים את מעורבותם באירועים אלה. המנהל והסגנית לא נמצאים בבית הספר עד תחילת השבוע. הוחלט על חונכות של סטודנטים לתלמידים אלה, אך עדיין זה לא יושם."

מרץ 2009

"הי תמר, בקשר ל א': הוא היה בפגישה עם נציגה של משרד החינוך והיא סכמה אתו את הדברים הבאים:

1. עליו להמשיך עם דפי המעקב ולהגיע איתם אליה בעוד שבועיים.
2. עליו להשלים את החומר בתנ"ך ובלשון.
3. עליו לחלק באופן שווה את הזמן לקראת הלמידה למבחן בתנ"ך שיתקיים ביום שישי הקרוב. הוא אמר לה שהוא כבר התחיל ללמוד למבחן ביום ראשון.
4. עליו לכתוב בטבלת שעות של כל ימי השבוע בדיוק מה הן המשימות שלו לכל יום ולערוך מעקב אחר ביצוע. עליו להביא לה את הטבלה בעוד שבועיים.

אני אמסור למנהל שיתקשר אליה כדי לברר בעצמו. עדיף שהוא ישמע את הדברים ישירות

תוכנית אישית שמבוססת על המקצועות שבהם הם התמידו וגם הגיעו לכיתה. הותאמה להם תכנית מיוחדת שכללה לימוד חלקי של המקצועות לבגרות, על פי יכולותיהם.

תובנות עיקריות מתהליך ההתערבות הקבוצתי:

- **מחויבות של המחנכת לתהליך:** מחויבות של מחנך/ת לתהליך מאפשרת מעקב ודיאלוג מתמשך, עדכון שוטף ורתימת יתר הגורמים והדרגים בבית הספר לתהליך פרטני אפקטיבי ויישומי.
- **שיתוף פעולה עם גורמים נוספים במערכת:** דיאלוג מתמיד עם גורמים אחרים במערכת כגון משרד החינוך, לשכת הרווחה ועוד.
- **גמישות:** בד בבד עם בניית תכנית פעולה מוגדרת, חשוב לגלות גמישות ולהיערך לתגובות בלתי צפויות ולתרחישים שונים.

התערבות כיתתית: מיפוי כיתתי של תלמידים הזקוקים להתערבות פרטנית

להלן דוגמה למיפוי של מצב תלמידים במקצוע המתמטיקה.

המיפוי כולל נתונים על הישגי התלמידים, סוג התמיכה הניתנת להם, מי נותן את התמיכה וכיצד היא מתבצעת.

המקצוע	שמות הילדים הזקוקים לקידום והציון שלהם	סוג ההתערבות	מבצע ההתערבות	הערות
מתמטיקה	א. 40	שיעורי עזר פרטניים	ר.	שעה אחת בשבוע. שאר השעות עם פ. יש תמיכה מאבא. ייגש לבחינה.
מתמטיקה	נ. 11	שיעורי עזר פרטניים		לשאול את פ. מה היכולות שלה. אופציה: לעבור למורה אחר פי המלצה של פ. לא ברור מה לעשות איתה, להתייעץ עם היועצת פעם נוספת.

ממנה.

א' היה היום מאוד נעים ורגוע. היה לו שיעור פרטי עם המורה למתמטיקה שהראה לי דפי עבודה שלו המעידים על שיפור רב. בלשון הוא עלה מציון 40 במבחן הקודם ל-64 במבחן האחרון (הציון שלו היה הנמוך ביותר בכיתה).

השיטה של הפיצול והשיעורים הפרטניים עובדת יפה גם בלשון."

בקשר לת', נראה מה קורה איתנו מחר אצל המורות מירה וצבייה ואז אסכם את השבועיים האחרונים לגבי.

בינתיים נקבעה פגישה אצל נציגת משרד החינוך ב-12.3 בנוכחותי, הוריו, וקבסי"ת (קצינת ביקור סדיר). מסתבר שזה הנוהל לגבי פגישה בדרג כזה!

איך את מציעה לי להיערך לפגישה הזאת? אני יודעת שהמנהל קיים שיחה עם הוריו של ת' והם מאוד נחוישים לא לאפשר לבית הספר "להעיף" אותו. אני חושבת שבאמת חשוב לקיים פגישה בין ההורים למנהל ולסגנית במטרה למתן את האווירה ולהסביר להם שאנו נכנסים לתהליך משמעותי ועקבי. מחכה לתשובה ממך, פנינה.

תוצאות ההתערבות: ההתערבות הפרטנית לארבעת התלמידים הללו הובילה לבניית

המקצוע	שמות הילדים הזקוקים לקידום והציון שלהם	סוג ההתערבות	מבצע ההתערבות	הערות
מתמטיקה	א. 40 001	לימוד בקבוצה קטנה	ד.	
מתמטיקה	מ. 47 ל 002	לימוד בקבוצה קטנה	ד.	
מתמטיקה	ו. 47	שיעורי עזר פרטניים	ד.	לבדוק אם יש שעות פרטניות לאחר השיעורים הרגילים. דוד צריך לתת את הסכמתו לחנה יש שעות.
מתמטיקה	י. 48 ל 002	קבוצה קטנה	ד.	
מתמטיקה	נ. 46	קבוצה קטנה	ד.	
מתמטיקה	צ. 40	קבוצה קטנה	ד.	ניתן ללמד מתמטיקה ביום רביעי בשעה 8 על חשבון תנ"ך.
מתמטיקה	מ, 73		פ.	למידה בכיתה רגילה.
מתמטיקה	א. ל 002		פ.	
מתמטיקה	אב. 100		פ.	

תובנות עיקריות מתהליך ההתערבות הכיתתי

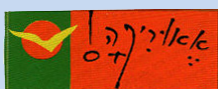
- הגדרת מטרות ויעדים לגבי ההישגים הלימודיים של כל אחד מהתלמידים.
- עריכת מיפוי של הכיתה כולה על פי קריטריונים בהתאמה להישגים הנדרשים.
- בדיקת היכולות והמשאבים של בית הספר ובניית מהלך מאוד יצירתי וגמיש שמאפשר את השגת המטרות שהוגדרו.
- הקצאת משאבים בהתאם לצרכים השונים תוך התחשבות במספר ממדים: ארגון הזמן, ארגון תכנים, ארגון הלומדים, ארגון הסביבה הלימודית.
- פתיחות ומעורבות מערכתית של מחנכת, רכז מקצוע מורים, והנהלת בית הספר לשינויים ארגוניים כמו על מנת לשלב את התוכנית הפרטנית במערכת השעות

הערה: המיפוי הפרטני נעשה לכל אחד מהתלמידים בכל המקצועות, אך במאמר מוצג רק המיפוי של מקצוע המתמטיקה.

מיפוי זה הווה בסיס לבניית תכנית עבודה פרטנית של המורים למתמטיקה עם תלמידיהם.

בעקבות המיפוי, הכיתה פוצלה לשתי קבוצות קטנות על פי יכולות התלמידים: קבוצה בת חמישה תלמידים שתיגש לשאלון 002 במתמטיקה וקבוצה בת תשעה תלמידים שתיגש לשאלון 003. התלמידים שייגשו לשאלון 002 ילמדו שעתיים משותפות עם הקבוצה השנייה כדי להכין אותם לשאלון 003 עליו יבחנו בקיץ.

במידה האפשר ישולבו בשעתיים אלו סטודנטים חונכים לעבודה פרטנית.

השלכות להכשרות מורים: איך מיישמים ומלמדים מורים בהכשרות מורים את עקרונות הגישה הפרטנית?

כדי לשלב הוראה פרטנית בכתה, על המורים להתנסות באופן פעיל בתהליכי הוראה-למידה פרטניים. הוראה של קבוצה קטנה אינה מבטאת בהכרח הוראה פרטנית, אם היא איננה מבוססת על מאפיינים ייחודיים של הלומדים, כמו: זיהוי צרכים אישיים, איתור קשיים, זיהוי סגנונות למידה ותחומי עניין. מיפוי המאפיינים של חברי הקבוצה הוא חיוני ללמידה אפקטיבית.

כדי לפתח אצל המורים יכולת מושכלת לתכנון ולהוראה של שיעורים במסגרת פרטנית, מוצע לערוך צפייה בשיעורים ולאחריה לקיים שיח רפלקטיבי שבו יינתן משוב למורים. הצפייה בשיעור צריכה להיעשות בעקבות הכנה ותיאום עם המורים על מנת שלאחר השיעור, בעת המשוב, תתנהל שיחה שתעצים את יכולות המורים הן ביחס לדרכי ההוראה והן ביחס לניהול שוטף של הכתה. כדי להתמודד עם כתה הטרוגנית, הכוללת תלמידים בעלי יכולות וסגנונות למידה שונים, על המורה לפתח רגישות ומודעות רבה יותר לקשיים אישיים של תלמידים וליישם דרכי עבודה פרטניות מתאימות. בהכשרת מורים מוצע לשלב סימולציות ומשחקי תפקידים שיזמנו למורים הבנה טובה יותר של עולמם הרגשי והתרבותי של התלמידים.

לסיכום, שילוב הוראה פרטנית בבית הספר מחייבת לא רק הקצאה של שעות בתכנית הלימודים, אלא יישום של גישות פרטניות בהשתלמויות מורים, תוך הנחייה וליווי צמוד של המורים בתהליכי ההוראה-למידה בכתה.

ולהשיג משאבים נוספים כמו סטודנטים חונכים.

- מעקב אחר התקדמות האל מול ההישגים המצופים.

תיאורית "קצה הקרחון"

כאשר קרחון צף על פני המים, רק עשירית ממנו נראה מעל פני המים ואילו תשע עשיריות ממנו נמצא מתחת לפני המים. אנו רואים אך ורק את החלק הגלוי, אשר משתנה לאורך זמן עקב גורמים ותהליכים בלתי צפויים הקשורים לחלקים הסמויים מן העין.

למה הדבר נמשל? עולם התלמידים שאנו רואים ופוגשים בבית הספר הוא "קצה הקרחון", כלומר, רק חלק מזערי מעולמם השלם, הרגשי והתרבותי, נחשף בבית הספר. עם זאת, לאירועים, למצבים ולתחושות שהילדים חווים מחוץ לשעות בית הספר, יש השפעה על המתרחש במסגרת בית הספר, שם מתגלה רק "קצה הקרחון". המורים רואים את הקצה הגלוי של הקרחון, אך לא יודעים מה מתרחש מתחת לפני המים, מה הם הזרמים והכוחות שמכתיבים את ההתנהגות על פני המים.

ההתערבות הפרטנית נשענת על ההנחה שנוכל להתמודד עם "הקצה הגלוי של הקרחון" רק אם ננסה לזהות ולהכיר את החלק הסמוי של התלמידים. זאת מתוך גישה הוליסטית, באמצעות שיחות אישיות, זיהוי צרכים והכרות מעמיקה עם מכלול ההיבטים הקשורים לחייהם של הילדים.

